XI. NUMIZMATIKA

Janina Abdulskytė

Kauno Benediktinių vienuolyno lobis

1995 m. kovo 1 d. Kaune, Benediktinių vienuolyno teritorijoje, remontuodami vandentiekio trasą darbininkai iškasė vertingą XVI a. sidabrinių ir auksinių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bei Vakarų Europos valstybių monetų lobį, kurį jie ir pasisavino. Beskubėdami pasišalinti iš radimvietės, jie nespėjo net surinkti visų monetų, todėl aplinkinių kiemų gyventojai taip pat rado nubyrėjusių pavienių monetų.

Policija pas vieną iš radėjų K.Stankų kratos metu terado vos 10 monetų, kurios Kauno miesto apylinkės teismo sprendimu (baudžiamoji byla Nr.1-756/95) perduotos KVČDM Numizmatikos skyriui nuolatiniam saugojimui. Dvi lobio monetas muziejus įsigijo iš E.Šaliamoro. Jo sūnus kartu su kitais vaikais kapstydamas duobę, kurioje buvo iškastas lobis, rado tris monetas, vieną iš jų (pagal nupasakojimą tai galėjusi būti Žygimanto Augusto lietuviška 4 grašių moneta) čia pat pardavė, kitas dvi atnešė į muziejų. Dar vieną monetą į muziejų atnešė J.Zakarauskienė su sūnumi, perskaičiusi "Kauno dienoje" (1995 m. kovo 9 d., Nr.56) muziejininkų kreipimąsi. Be to, viena lobio moneta - 1562 m. lietuviškas trigrašis buvo parduota Kauno kolekcininkų klube. Minėtame "Kauno dienos" numeryje publikacijoje "Benediktinių vienuolyno lobyje - unikalios lietuviškos ir Vakarų Europos monetos" užsimenama apie vaikiną, kuris už 250 dolerių siūlęs pirkti didelę sidabrinę monetą. Iš žodinio šios monetos apibūdinimo laikraščio korespondentui galima manyti, kad tai galėjęs būti Žygimanto Augusto kontrasignuotas ispaniškas taleris (pustaleris ?). Kituose to paties laikraščio rašiniuose žinios apie rastas monetas labai nekonkrečios.

Taigi mums žinoma apie 16 lobio monetų, iš jų 13 monetų (8 auksinės ir 5 sidabrinės) pateko į KVČDM Numizmatikos skyrių. Jas galima

suskirstyti į dvi grupes:

I. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a. antroje pusėje nukaltos (kontrasignuotos) sidabrinės monetos:

1/2 grašio - 1561 m., masė 1,040 g, skersmuo 20 mm, praba 344;
3 grašiai - 1564 m., masė 3,150 g, skersmuo 20,5 mm, praba 875;
3 grašiai - 1564 m., masė 3,690 g, skersmuo 23,5 mm, praba 875;
Ispaniškas Karolio V pustaleris, 1564 m. kontrasignuotas Žygimanto Augusto monograma SA - masė 14,620 g, skersmuo 35 mm.

II. Vakarų Europoje XVI a. nukaltos auksinės monetos:
VENGRIJA
Dukatas - Ferdinandas I, 1539 m., masė 3,530 g, skersmuo 21 mm;
Dukatas - Maksimilianas, 1568 m., masė 3,510 g, skersmuo 22 mm.
NYDERLANDŲ PROVINCIJOS
Dukatas - Olandija, 1588 m., masė 3,510 g, skersmuo 22 mm;
Dukatas - Vakarų Fryzija, 1588 m., masė 3,510 g, skersmuo 22 mm;
Dukatas - Zelandija, 1595 m., masė 3,450 g, skersmuo 21 mm;
Dukatas - Vakarų Fryzija, 1596 m., masė 3,500 g, skersmuo 21,6 mm;
Dukatas - Utrechtas, 1596 m., masė 3,490 g, skersmuo 21,6 mm;
Dukatas - Utrechtas, 1597 m., masė 3,260 g, skersmuo 21,6 mm.

Rečiausia ir vertingiausia iš jų - Žygimanto Augusto kontrasignatas. Tai trečioji Karolio V moneta Lietuvoje. Iki šiol po vieną jų buvo ŠAM ir KVČDM. Dar po vieną saugoma Sankt Peterburgo valstybiniame ermitaže bei Krokuvos nacionaliniame muziejuje (buvusiame E.Huten-Čapskio rinkinyje - didžiausioje pasaulyje LDK ir Lenkijos monetų kolekcijoje).

XVI a. LDK auksinių pinigų apyvartoje dominavo Vengrijos dukatai, tuomet jau virtę tarptautine valiuta. Nyderlandų provincijų dukatai LDK įsitvirtino tik XVII a., tuo tarpu XVI a. Nyderlandų provincijų dukatai Lietuvoje aptinkami itin retai.

Sprendžiant pagal mūsų dispozicijoje esantį nedidelį Kauno Benediktinių vienuolyno lobio fragmentą, galima apytiksliai teigti, kad šis lobis buvo paslėptas XVI ir XVII a. sankirtos metu (jauniausioji moneta - 1597 m. Utrechto dukatas). Tai galėjo būti susiję su pradžia Žygimanto

Vazos karo dėl Švedijos sosto (Livonijos karo), pareikalavusio iš LDK daug kraujo ir pinigų.

Vytautas Aleksiejūnas

Baniškių kaimo Prahos grašių lobis

1994 m gegužės mėn. Vilniaus miesto Gvazdikų gatvės gyventojas Ivanas Petrulevičius, kasdamas griovį šalia gyvenamojo namo, apie 50 cm gylyje surado monetų lobį (pav.34). Monetos, matyt, buvusios sudėtos į audinį. Jo likučius ir dar 21 monetą pavyko aptikti vėliau, pakartotinio radimvietės tyrimo metu. Iš viso į LNM Numizmatikos skyrių pateko 992 monetos. Nuo monetų jas dengusią žalią patiną nuvalė šio muziejaus Restauravimo skyriaus restauratorė Ina Gaidamavičienė.

Lobyje surasti tik Prahos grašiai. Jie kaldinti Čekijos valdovų Karolio I (1346-1378) ir Vaclovo IV (1378-1419) valdymo metu. Karolio I vardas yra paminėtas 12-oje visų lobyje aptiktų Prahos grašių, tai sudaro tik 1,2% bendro monetų kiekio. Dauguma rastų monetų priskiriama Vaclovui IV. Šiam valdovui priskiriame ir daugiau kaip 50 vienetų labai nudilusių šio lobio monetų. Rastos monetos leidžia lobį datuoti XV a.

E. Ivanauskas knygoje "Lietuvos pinigų lobiai, paslėpti 1390-1865 metais" (V., 1995. P. 23) nurodo lobio radimo vietovę - Baniškius. Dabartiniu metu Baniškiai yra Vilniaus miesto dalis .

Giedrius Aleliūnas, Linas Kvizikevičius

Seredžiaus lobio radimvietės tyrinėjimai

1994 m. buvo atliekami archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai Jurbarko rajone Seredžiaus miestelyje. Šurfuojant senovės gyvenvietėje, 1 m^2 šurfe aptiktos 7 XVII a. pradžios monetos - lietuviški Žygimanto IV Vazos valdymo laikų dvidenariai, šilingai, lenkiškas to paties valdovo pusantrokas.